

Державне управління: удосконалення та розвиток № 12, 2017

УДК 351.863+343.35

*І. В. Шевчук,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права*

КОРУПЦІЙНА СКЛАДОВА ЯК ЧИННИК ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ТА ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

*Inna Volodymyrivna Shevchuk,
Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor of the Department of Public Administration and Administration
Khmelnytsky University of Management and Law*

CORRUPTION COMPONENT AS A FACTOR OF DESTABILIZATION AND A THREAT TO UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY

В статті розглянуто сутність категорії «корупція» та проаналізовано ряд визначень цього поняття, що дало змогу узагальнити основні ознаки цього явища. Визначено основні передумови виникнення корупції у всіх сферах суспільства, зокрема зацентровано увагу на недосконалості чинної нормативно-правової бази, декларативності реформ та поширенні в суспільстві думки про корумпованість всіх органів влади. Виокремлено три основні види корупції, а саме велика політична корупція; адміністративна корупція та дрібна (побутова) корупція. Відзначено, що до видів корупції окремі науковці відносять непотизм та «лобіювання». Окреслено основні шляхи попередження та протидії корупції, зокрема забезпечення роботи незалежних антикорупційних органів, зростання громадської антикорупційної активності й посилення громадського контролю за діяльністю органів влади.

The article considers the essence of the category "corruption" and analyzes a number of definitions of this concept, which made it possible to generalize the main features of this phenomenon. The basic preconditions of occurrence of corruption in all spheres of society are determined, in particular, the attention is focused on the imperfection of the current normative-legal base, the declarative nature of reforms and the dissemination in the society of the idea of corrupting all the authorities. There are three main types of corruption, namely, major political corruption; administrative corruption and petty (domestic) corruption. It is noted that certain types of corruption include non-poetry and "lobbying". The main ways of prevention and counteraction to corruption are outlined, in particular, to ensure the work of independent anti-corruption bodies, to increase public anticorruption activity and to increase public control over the activities of the authorities.

Ключові терміни: економічна безпека держави, корупція, особиста вигода, протидія корупції.

Key terms: economic security of the state, corruption, personal profit, counteraction to corruption.

Постановка проблеми. В системі національної безпеки держави економічна безпека є базисом, матеріальною основою забезпечення незалежності, суверенності та належного рівня життя населення. Оскільки безпека країни у всіх її формах реалізується через державне фінансування, основою якого є ВВП, то саме економічна безпека і є тим важелем, який забезпечує стійкість всіх видів безпеки до зовнішніх й внутрішніх загроз та забезпечує конкурентоспроможність держави на міжнародній арені.

Небезпечним соціально-політичним явищем, яке виступає як одна із ключових загроз національній безпеці, так і економічній безпеці зокрема є корупція, оскільки її вплив як на суспільство, так і на державу має системний і комплексний характер (зокрема йдеться про політичні, економічні, соціальні та міжнародні аспекти цього впливу) та потребує як глибокого дослідження цього явища, так і формування комплексу превентивних заходів, що і визначає актуальність обраної теми.

Метою статті є дослідження впливу корупції на економічну безпеку України та методів протидії негативним наслідкам цього явища.

Для досягнення поставленої мети було поставлено завдання:

- 1) дослідити основні ознаки корупції та передумови цього явища, вплив на економічну безпеку держави;
- 2) визначити основні заходи попередження, протидії корупції та мінімізації негативного впливу на безпеку країни в економічній сфері.

Аналіз останніх досліджень. Проблемні питання виникнення та подолання корупції, методів протидії цьому явищу, вплив корупції на економічну безпеку держави досліджували у свої наукових працях низка вчених, зокрема Бутенко В., Варналій З., Дубенко С., Каспрук В., Кохан Г., Прохоренко О., Серьогін С. та ін.

Виклад основного матеріалу. Корупція – це антисоціальне, протиправне явище, яке виникає при реалізації чиновниками своїх владних повноважень для задоволення власних інтересів (інтересів третіх осіб), особистого збагачення, здійснення, сприяння чи приховування корупційних дій. Це явище стало загрозою для економічної безпеки держави, оскільки його руйнівна дія проявляється в падінні міжнародного престижу й авторитету країни, руйнування морально-духовних засад суспільства, бюрократизації й корумпованості публічних службовців та зростання рівня злочинності.

Кохан Г.В. відзначає, що корупція є явищем, яке наявне в будь-якій країні світу та підкреслив те, що «вона є і в Україні, і де завгодно» [2, с. 4].

Погоджуємося із Серьогіним С.М. в тому, що корупція бере початок із зародженням державності і відображає суперечність між недостатністю ресурсів до задоволення власних потреб і прагнення окремих посадових осіб використати власне становище з метою якнайповнішого задоволення особистих потреб та потреб найближчого оточення [5, с. 3].

В Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року корупцію визначено як використання особою, зазначеною у частині першій <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n25> статті 3 Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3].

Аналіз низки визначень поняття «корупція» дає змогу виокремити загальні ознаки цього явища, до яких ми пропонуємо віднести:

- 1) взаємні зобов'язання;
- 2) прийняття рішень, що суперечать моральним принципам або порушують чинне законодавство;
- 3) взаємна вигода;
- 4) свідоме підлаштування суспільних інтересів особистій вигоді;
- 5) отримання певних преференцій для обох сторін;
- 6) намагання обох сторін приховати свої дії.

Підсумовуючи вищезазначене слід відзначити, що найчастіше поняття корупції пов'язують із підкупом чиновників й недобросовісною конкуренцією, проте існує ряд передумов, що охоплюють різноманітні сфери суспільного життя та склалися історично. Зокрема, серед передумов корупції в Україні можна виділити такі:

- 1) недосконала чинна нормативно-правова база, яка піддається постійним змінам, наявність колізій і методів «обійти» закон неправомірним шляхом;
- 2) корумпованість влади та надмірна бюрократизація державного апарату, «роздутий» штат з необґрунтованими широкими повноваженнями;
- 3) декларативний характер реформ, непослідовність у їх проведенні й подекуди відверте зволікання у реалізації окремих положень, особливо які стосуються політичних діячів;
- 4) непрозорі процеси роздержавлення власності;
- 5) переведення державної власності в приватну в інтересах зацікавлених осіб, груп, угруповувань;
- 6) криміналізація економічних відносин;
- 7) пасивність спеціально створених органів для боротьби та протидії корупції, силових органів щодо притягнення винних у корупційних діях до відповідальності;
- 8) поширення в суспільстві думки про корумпованість органів влади, непрозорість прийнятих політичних та державних рішень;
- 9) прагнення угруповувань, в тому числі кримінальних, вирішити свої проблеми через чиновників державного апарату;
- 10) нестабільність інвестиційного клімату
- 11) відсутність сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності, значне податкове навантаження на суб'єкти господарювання.

Різноманіття поглядів вчених та політологів щодо видів корупції, причин виникнення, сфер виникнення, масштабів, суб'єктів ми систематизувати і виділили такі три основні види корупції:

- 1) велика політична корупція;
- 2) адміністративна корупція;
- 3) дрібна (побутова) корупція.

Якщо перші два види корупції будуються за принципом «влада-бізнес», то третій тип представлений взаємозв'язком «влада-громадянин».

Окремі вчені до видів корупції включають і непотизм (кумівство), що передбачає створення завідома сприятливих умов для укладення окремих угод, призначення родичів (кумів, друзів) на ключові посади в системі управління, надання безперешкодного доступу до використання природних ресурсів, пільгове оподаткування, встановлення вартості продукції за «зеленим тарифом» тощо.

Ще однією категорією, яку часто ототожнюють з корупцією є поняття «лобіювання», проте на нашу думку ототожнення понять «корупція» і «лобіювання» не є правильним. В Україні поняття «лобізм» набуло негативного відтінку і асоціюється із проштовхуванням олігархами власних інтересів. Проте якщо корупція – це використання владних повноважень чиновниками для досягнення особистої вигоди чи на користь третіх осіб, то лобіювання – це політична технологія; цілеспрямована діяльність або тиск неурядових організацій, бізнес-структур чи організованої групи громадян на законодавців й чиновників з метою прийняття певного рішення або закону. Тобто, це є не тільки представництво інтересів бізнесових структур, а й інтересів всіх зацікавлених сторін, громадських організацій, бізнес-асоціацій тощо. Саме тому інститут лобіювання необхідно вивести з тіні в межі законодавчого поля, оскільки лобіювання в тій чи іншій мірі несе корупційні ризики. Прийняття закону, що регулюватиме зазначену сферу сприятиме не тільки чіткому поділу приватного й публічного, а й примусить бізнес вести прозору комунікацію з органами влади.

На сучасному етапі корупція є однією з ключових загроз економічній безпеці, оскільки гальмується соціально-економічний прогрес, процес утвердження демократичних засад громадянського суспільства, обмежує реалізацію прав і свобод людини і громадянина. Недосконалість правових норм заперечує принцип верховенства права, відбувається утиск свободи слова, що породжує недовіру громадян через зневіру у можливість справедливого і чесного вирішення питань. Корупція впливає негативно і на імідж країни на міжнародній арені, що веде до зниження місця у міжнародних рейтингах що веде до зменшення обсягів закордонних інвестицій в економіку України.

У світовому Індексі сприйняття корупції (CPI) за 2016 рік Україна отримала 29 балів зі 100 можливих, що на 2 бали більше, ніж у 2015 році. Підвищенню позиції у світовому рейтингу сприяла реалізація антикорупційної реформи, але відсутність ефективної судової системи та фактична безкарність корупціонерів не дає Україні зробити потужний ривок уперед і подолати 30-бальний бар'єр що має назву «ганьба для нації».

У всесвітньому рейтингу CPI Україна у 2016 році посіла 131 місце зі 176 країн та розділила сходинку із показником 29 балів разом з Казахстаном, Росією, Непалом та Іраном [1].

Корупція як системне та комплексне явище може гарантувати бізнес-структурам отримання державного або муніципального замовлення, забезпечуючи стабільне джерело фінансування підприємницької діяльності (виграний тендер, участь в реалізації певної програми або інвестиційного проекту). Корупція дає можливість навмисно створювати перешкоди для бізнесу, штучно обмежуючи його пропозицію та отримуючи при цьому значну вигоду. Така ситуація в економічній теорії визначається як формування монопольного прибутку, або монопольної ренти [4, с. 22].

З метою протидії корупції та забезпеченню економічної безпеки держави слід, насамперед, забезпечити роботу незалежних антикорупційних органів (НАБУ, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури), налагодити систему електронного декларування й активізувати роботу НАЗК в частині вчасного та повного розкриття інформації в е-деклараціях. Крім того, поряд з виконанням своїх безпосередніх функцій антикорупційні органи мають співпрацювати між собою і уникати конфліктних ситуацій, особливо що стосується притягнення до відповідальності високопосадовців. Тобто, забезпечити реалізацію принципу невідворотності покарання для осіб, які вчинили корупційний злочин або подали неправдиву інформацію в декларації, в тому числі якісно знизити рівень кількості внесення застав за таких осіб й таким чином, зменшити можливість чиновника уникнути ув'язнення.

Одним із ключових чинників успішної протидії корупції є політична воля, наміри керівництва держави щодо попередження та викорінення корупції на всіх рівнях влади та в усіх її проявах. Це має проявлятися в притягненні будь-якої особи до відповідальності незалежно від політичних уподобань, займаної цією особою посади, наближеності до керівництва держави чи інших суб'єктивних обставин. Ключова і визначальна роль у реалізації політичної волі належить главі держави у зв'язку з широкими повноваженнями щодо забезпечення національної безпеки (Голова РНБО України, Головнокомандувач Збройних Сил України) і економічної безпеки зокрема, координації діяльності органів виконавчої влади та правоохоронних органів.

Відчутним важелем протидії корупції є зростання громадської антикорупційної активності й посилення громадського контролю за діяльністю органів влади.

Висновки. Одним із заходів забезпечення подолання корупції в органах публічної влади є прозорість їх діяльності, а головне – повернення довіри населення до чиновників через зменшення бюрократизації, зменшення черг до кабінетів високопосадовців через впровадження електронних приймалень і обробки звернень громадян у швидші строки. Проте слід пам'ятати, що корупція присутня і зі сторони влади, і зі сторони громадян. Тому поряд з боротьбою з корумпованістю чиновників слід працювати із підвищенням якості правової освіти громадян. Прихована небезпека цього явища полягає у тому, що корупція як суспільне явище викликає «звикання» до того, що вона існує у всіх сферах життя людини та стала «нормою життя».

Література.

1. Індекс корупції CPI-2016. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2016/>
2. Кохан Г. В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз: моногр. Київ: НІСД, 2013. 232 с.
3. Про запобігання корупції. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
4. П'ясецька-Устич С. В. Феномен корупції в Україні (політико-економічний аналіз). Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 14. 2016. С. 20–25.
5. Сergyogin С. М. Державний службовець у відносинах між владою і суспільством: монографія. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2003. 456 с.

References.

1. Corruption Index of SRI-2016. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-koruptsiyi-cpi-2016/>.
2. Kokhan, G.V. (2013), "The phenomenon of political corruption: theoretical and methodological analysis", *Monohrafiya*, Kiev, Ukraine.
3. On Prevention of Corruption. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
4. Pyasetska-Ustich, S.V. (2016). "The phenomenon of corruption in Ukraine (political and economic analysis)", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, no. 14, pp. 20–25.
5. Seryogin, S.M. (2003), "Civil servant in relations between government and society", *Monohrafiya*, Dnipropetrovsk, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 19.12.2017 р.